

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Psychosocial development and the development of problem behaviour during adolescence

Ezinga, M.A.J.

Citation

Ezinga, M. A. J. (2008, November 26). *Psychosocial development and the development of problem behaviour during adolescence*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/13289>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/13289>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Samenvatting

In hoofdstuk één van dit proefschrift worden verscheidene theoretische perspectieven beschreven die relevant zijn voor de vraag in hoeverre de psychosociale ontwikkeling gerelateerd is aan probleemgedrag. Het is namelijk mogelijk dat de ontwikkeling van de psychosociale volwassenheid in de adolescentie verband houdt met de sterke toename van delinquent gedrag in die periode. Een ontwikkelingsgerichte of dynamische theorie over de persoonlijkheid zou daarom een bijdrage kunnen leveren aan de verklaring van de toename van delinquentie in de adolescentie.

Een dergelijk psychologische theorie over persoonlijkheidsontwikkeling is de psychosociale ontwikkelingstheorie van Loevinger. Deze theorie onderscheidt verschillende stadia, die gerelateerd zijn aan persoonlijkheidskenmerken als impulsiviteit, egocentrisme, moraliteit en conformisme. Dit zijn dezelfde persoonlijkheidskenmerken die uit bovengenoemd onderzoek bleken samen te hangen met delinquentie. Deze ontwikkelingstheorie lijkt daarmee bij uitstek van toepassing op delinquent gedrag en vooral bruikbaar om te verklaren waarom delinquentie zo aan verandering onderhevig is tijdens de adolescentie. Deze dissertatie maakt gebruik van gegevens die zijn verzameld bij ruim 500 jongeren in 2002 en twee jaar later, in 2004 in Den Haag en omstreken.

Vanuit een criminologisch perspectief wordt vooral gewezen op het gebruik van een stadiatheorie, een type theorie die behulpzaam zou kunnen zijn in het bijdragen aan het begrip betreffende de ontwikkeling van probleemgedrag bij adolescenten. Loevinger's stadia theorie kan helpen om specifieke paden van ontwikkeling te herkennen evenals het aantonen van verschillen tussen adolescenten die tijdelijk mild probleemgedrag vertonen en adolescenten die continueren in delinquent gedrag. Ook wordt in dit hoofdstuk gesuggereerd dat de normatieve ontwikkeling mogelijk gerelateerd is aan normatief, mild probleemgedrag dat vermindert over tijd.

Het tweede hoofdstuk beschrijft de eerste studie. Deze studie richt zich op de cross-sectionele relatie tussen de niveaus van psychosociale ontwikkeling en verscheidene vormen van probleemgedrag. Er worden twee hypothesen getoetst. De eerste hypothese richt zich op de stagnatie van psychosociale ontwikkeling. Adolescenten die stagneren in hun psychosociale ontwikkeling bevinden zich op een lager psychosociaal niveau dan normatief voor de leeftijdsperiode waar zij zich in bevinden. Voor deze categorie is verwacht dat deze adolescenten meer ernstig probleem gedrag laten zien dan de adolescenten op de normatieve ontwikkelingsniveaus of voorlopende ontwikkelingsniveaus. De tweede hypothese is de "Normatieve hypothese". Deze hypothese suggereert dat de adolescenten op een normatief psychosociaal niveau wel degelijk wangedrag laten zien maar in veel mindere mate en minder ernstig dan de adolescenten die stagneren in hun psychosociale ontwikkeling.

Deze deelstudie maakt niet alleen gebruik van de totale somschalen van wangedrag en delinquentie maar ook van de aparte items waarnaar is gevraagd bij adolescenten. Dit geeft de mogelijkheid om mogelijke typologieën en ernst schalen te creëren, zijnde licht ernstig wangedrag of delinquentie, gemiddeld ernstig wangedrag of delinquentie en ernstig wangedrag of delinquentie.

Uit de resultaten van de studie blijkt een verband tussen de adolescenten aanwezig in het Zelfbeschermende stadium en de aanwezigheid van verschillende typen wangedrag op school en buiten school (anders gezegd lichte vormen van delinquentie). Adolescenten met een psychosociale ontwikkelingsniveau dat lager is dan het Zelfbeschermende stadium (E3), en dus stagnerend in hun psychosociale ontwikkeling hebben een anderhalf tot vier keer groter risico om agressief gedrag te vertonen of delicten te plegen. Uiteindelijk is er gedeeltelijk ondersteunend materiaal gevonden voor de twee hypothesen. Aan de ene kant laten de resultaten een significante relatie zien tussen de normatieve psychosociale ontwikkelingsniveaus en licht delinquent gedrag, wat een bevestiging geeft voor de "Normatieve hypothese". Aan de andere kant wordt er een non-significante trend gevonden tussen het Impulsieve stadium (E2) en serieuze, gewelddadige delinquentie. Mede door dit resultaat is er slechts een zwakke ondersteuning gevonden voor de "Stagnatiehypothese". Verrassend genoeg komt er ook een derde bevinding naar voren uit de studie. Ten aanzien van de prevalentie van probleemgedrag wordt een duidelijk onderscheid gezien tussen adolescenten in de lagere ontwikkelingsstadia en adolescenten in de hogere ontwikkelingsstadia. De adolescenten in de lagere ontwikkelingsstadia laten een significant hogere mate van probleemgedrag zien dan de adolescenten in de normatieve of hogere stadia van psychosociale ontwikkeling. Met deze bevinding worden de eerste tekenen gezien van een beschermend effect van een hoger dan normatief stadium van psychosociale ontwikkeling in de adolescentie.

In hoofdstuk drie wordt verslag gedaan van de tweede studie. Deze studie concentreert zich wederom op de cross-sectionele analyse van stadia van psychosociale ontwikkeling en probleemgedrag. Bij deze studie wordt de mate van zelfcontrole toegevoegd als extra criminologische factor. Op deze wijze is onderzocht of psychosociale ontwikkeling een unieke bijdrage levert in het verklaren van probleemgedrag. De mate van zelfcontrole wordt gemeten door middel van een totaalschaal. Daarnaast is het mogelijk om de diverse subschalen te gebruiken in de analyse: "Impulsiviteit", "Avontuurlijkheid", "Temperament". Deze deelstudie bevat meerdere hypothesen. De eerste hypothese veronderstelt een relatie tussen een lage zelfcontrole en probleemgedrag. De tweede hypothese concentreert zich op het toetsen van de eerdere genoemde "Normatieve hypothese" waarbij wordt verwacht dat kinderen in voorlopende ontwikkelingsstadia minder probleemgedrag vertonen dan adolescenten in een normatief ontwikkelingsstadium. De derde hypothese richt zich op het toetsen van de "Stagnatiehypothese" met subschalen van probleemgedrag. Daarbij wordt verwacht dat adolescenten die stagneren in de psychosociale ontwikkeling meer en ernstiger probleemgedrag vertonen dan kinderen in een normatief of voorlopend ontwikkelingsstadium. De vierde hypothese verwacht dat de mate van zelfcontrole zal verschillen per ontwikkelingsstadium. De verwachting is dat het Impulsieve stadium relateert aan lagere niveaus van zelfcontrole, terwijl het conformistisch stadium meer aan hogere niveaus van zelfcontrole zal voldoen. Met de vijfde, en meest uitgebreide hypothese wordt verwacht dat er een relatie bestaat tussen stadia van psychosociale ontwikkeling en probleemgedrag waarbij de mate van zelfcontrole wordt gecontroleerd.

Met betrekking tot de eerste hypothese kan gezegd worden dat eerdere resultaten uit andere onderzoeken over de relatie tussen een lage zelfcontrole en probleemgedrag worden gerepliceerd. De analyses laten significante verbanden zien tussen probleemgedrag en hoge Impulsiviteit, hoge mate van Avontuurlijkheid en hoge mate van Temperament.

Daarnaast laat de totaalschaal van lage zelfcontrole significante verbanden zien met probleemgedrag. De resultaten voor de tweede hypothese laten een duidelijk significante relatie zien tussen het normatieve psychosociale niveau en matig ernstig probleemgedrag. De resultaten met betrekking tot de derde hypothese laten geen duidelijke relatie zien tussen een gestagneerde ontwikkeling en probleemgedrag. Met betrekking tot de vierde hypothese worden duidelijke relaties gezien tussen het Impulsieve en Zelfbeschermende stadium en een lage zelfcontrole. Verrassend genoeg is er geen duidelijk verband tussen de subdimensie Impulsiviteit van lage zelfcontrole en het Impulsieve stadium van psychosociale ontwikkeling. Hoogstwaarschijnlijk is impulsief gedrag niet hetzelfde geoperationaliseerd voor psychosociale ontwikkeling als voor lage zelfcontrole.

Met betrekking tot de vijfde en laatste hypothese zijn de resultaten gedeeltelijk ondersteunend. De verwachting was dat een onafhankelijk effect bestaat voor stadia van psychosociale ontwikkeling op probleemgedrag, naast het effect van lage zelfcontrole. Er is een onafhankelijk effect gevonden op matig ernstig probleemgedrag. Dat suggereert dat psychosociale ontwikkeling gedeeltelijk een verklarend effect heeft op matig probleemgedrag. Hiermee is er een mogelijk dynamische invloed van psychosociale factoren naast de meer stabiele risicofactoren bestaande bij probleemgedrag.

In hoeverre is psychosociale ontwikkeling gerelateerd aan de ontwikkeling van probleemgedrag? Dit is de hoofdvraag van het vierde hoofdstuk. Om dit te beantwoorden is getracht paden van psychosociale ontwikkeling te relateren aan de prevalentie van probleemgedrag over de tijd heen. Hiervoor is de “Stagnatiehypothese” omgezet tot de “Stagnerende padhypothese” en de “Normatieve hypothese” tot het “Normatieve padhypothese”. Naast het stagnerende pad en het normatieve pad zijn drie andere, theoretisch relevante paden toegevoegd. Deze paden zijn het “achterlopende ontwikkelingspad”, het “teruglopende ontwikkelingspad” en het “voorlopende ontwikkelingspad”. Vooral het laatste pad wordt relevant geacht, aangezien we in het tweede hoofdstuk al een verband zagen tussen voorlopende stadia van psychosociale ontwikkeling en een lagere prevalentie van probleemgedrag. De verwachting is dat adolescenten die een normatief psychosociale ontwikkeling ondergaan mild probleemgedrag laten zien en enigszins zullen stijgen in de ernst van hun probleemgedrag over tijd. De tweede hypothese is dat adolescenten die stagneren in hun psychosociale ontwikkeling meer ernstig probleemgedrag vertonen, wat leidt tot een stijging in de ontwikkeling van delinquent gedrag. Verder wordt er verwacht dat een beschermend effect zou optreden vanuit het voorlopende psychosociale ontwikkelingspad. De vierde en vijfde hypothese richten zich op het teruglopende psychosociale ontwikkelingspad en het achterlopende ontwikkelingspad. Van beide ontwikkelingspaden wordt verwacht dat er een sterke relatie is met ernstig probleemgedrag.

De resultaten laten zien dat de adolescenten in een niet-normatieve pad (in dit geval een achterlopend, stagnerend en teruglopend pad) meer betrokken zijn bij probleemgedrag op het tweede tijdstip dan de adolescenten in een normatief of voorlopend psychosociaal ontwikkelingspad. Daarnaast blijkt dat een prenormatieve psychosociale volwassenheid significant is gerelateerd aan de ontwikkeling van probleemgedrag. Een daling in probleemgedrag wordt ondervonden bij de adolescenten met een normatieve of voorlopende ontwikkeling. Adolescenten met een achterlopende ontwikkeling karakteriseren zich door een stijging in meer ernstig probleemgedrag. Een dergelijke verandering blijkt niet aanwezig te zijn bij het stagnerende pad van psychosociale ontwikkeling. Bij deze groep

adolescenten zijn geen significante resultaten gevonden met betrekking tot een stijging in serieus probleemgedrag. De resultaten laten een beschermend effect zien van een voorlopende psychosociale ontwikkeling voor het vertonen van probleemgedrag.

In hoofdstuk vijf wordt de vierde studie in deze dissertatie besproken. Deze is ook longitudinaal van aard en betreft het onderzoek naar de aanvullende effecten van psychosociale ontwikkeling op probleemgedrag, naast ouderlijke factoren en “peer” factoren. De eerste hypothese betreft de ongecorrigeerde effecten van stadia van psychosociale ontwikkeling op probleemgedrag. De verwachting is dat lagere stadia associëren met meer probleemgedrag; hogere stadia van psychosociale ontwikkeling relateren meer met een lagere mate van probleemgedrag. De tweede hypothese betreft de additionele effecten van psychosociale ontwikkeling op probleemgedrag naast het effect van “peers” en ouders. De derde hypothese richt zich op het beschermende effect van een versnelde psychosociale ontwikkeling. De verwachting is dat een voorlopende ontwikkeling protectief werkt ten aanzien van probleemgedrag bij de meisjes, mede door het feit dat meisjes in de vroege tot midden adolescentie verder zijn ontwikkeld in hun psychosociale volwassenheid.

De eerste hypothese wordt ondersteund. De resultaten laten een duidelijk onderscheid zien tussen de lagere stadia van psychosociale ontwikkeling en hogere stadia van psychosociale ontwikkeling met betrekking tot probleemgedrag. Lagere stadia correleren met een hogere prevalentie van probleemgedrag; hogere stadia van psychosociale ontwikkeling correleren met een lagere prevalentie van probleemgedrag. Deze verbanden worden niet gevonden bij een aparte toetsing van de mannen en de vrouwen. Met betrekking tot de tweede hypothese is er geen steun gevonden. De resultaten laten zien dat de onderontwikkelde paden van psychosociale ontwikkeling geen duidelijke extra bijdrage leveren aan de verklaring van probleemgedrag, naast het effect van negatieve peer invloeden of gedepriveerde ouderlijke invloeden. Met andere woorden, het effect van een onderontwikkelde psychosociale ontwikkeling (zijnde een achterlopende ontwikkeling, stagnerende en teruglopende ontwikkeling) op probleemgedrag is niet aanwezig wanneer ook andere criminologische factoren mee worden genomen in de analyse. De derde hypothese toetst een mogelijk beschermende invloed van een vóórlopende psychosociale ontwikkeling. Deze verwachting wordt ondersteund. Het voorlopende psychosociale ontwikkelingspad laat een selectief beschermend effect zien op het vertonen van probleemgedrag. Selectief, aangezien de beschermende effecten alleen aanwezig zijn voor de vrouwelijke adolescenten en alleen geldt voor wangedrag binnen school. Hiermee kan worden gesteld dat een voorlopende psychosociale ontwikkeling de vrouwelijke adolescent beschermt tegen wangedrag.

Het laatste hoofdstuk in deze dissertatie tracht de verschillende bevindingen uit elke studie te integreren en een overstijgend theoretisch beeld te geven van de diverse resultaten. Vanuit de theorie wordt besproken in hoeverre een stadiatheorie van belang kan zijn in het criminologisch onderzoek. Binnen criminologie bestaat de triangulatie tussen statische, dynamische en typologische theorieën. In dit hoofdstuk wordt door middel van de deelstudies gesuggereerd dat een ontwikkelingstheorie met de focus op stadia en typen paden van ontwikkeling een vernieuwend perspectief kan bieden op het begrip van de ontwikkeling van afwijkend gedrag. Vanuit een psychologisch perspectief wordt besproken hoe delinquent gedrag in verhouding staat tot de psychosociale ontwikkeling die een individu ondergaat.

Wellicht de belangrijkste conclusie die wordt beschreven is het resultaat dat probleemgedrag in de vroege tot midden adolescentie als normatief mag worden beschouwd wanneer wij uitgaan van de psychosociale ontwikkeling. Dit komt niet altijd overeen met de maatschappelijke beschouwing van de puberteit. Nog steeds wordt het gedrag van een jongere snel als zorgwekkend gezien wanneer het niet normatief is. De complicatie ligt bij het vinden van de grens. Wanneer gaat een jongere over de schreef en is de ontwikkeling van het gedrag verontrustend genoeg? Verdere studies naar de psychosociale ontwikkeling in combinatie met criminologisch onderzoek kunnen hier een bijdrage aan leveren. Een tweede belangrijke conclusie is dat er een beschermend effect is van de psychosociale ontwikkeling in de adolescentie bij meisjes. Hierop aansluitend wordt benadrukt dat verder onderzoek naar meisjes en probleemgedrag noodzakelijk is. Ten slotte worden beleidsimplicaties besproken ten aanzien van de resultaten. Deze implicaties hebben betrekking op de visie die wij moeten hanteren ten aanzien van het gedrag dat de adolescent vertoont, en dat het afwijkende gedrag met deze studie in ogeschouw niet altijd hoeft te worden gestraft. Er zou immers meer sprake kunnen zijn van psychosociale onvolwassenheid in een volwassen wereld. Correcties op het afwijkende gedrag zouden nog meer op leeftijdscohorten kunnen worden gericht, daarmee samenhangend met de psychosociale ontwikkelingsstadia in de adolescentie.

